

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78: 16

med anledning av propositionen 1977/78: 100 såvitt gäller anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m. jämte motioner

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen — efter fördragning av statsrådet Mogård — i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) förelagt riksdagen under avsnittet Skolväsendet, rubriken Vissa gemensamma frågor, samt under punkterna C 1—C 10 jämte yrkanden i motionerna 1977/78: 455, 456, 740, 757, 1152, 1158, 1170, 1560, 1561 och 1711.

Vissa gemensamma frågor

1. **Vissa gemensamma frågor.** Regeringen har under avsnittet Skolväsendet, rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 179—204) behandlat skolfrågor av allmän karaktär samt föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för försöksverksamheten med den förberedande dansundervisningen i grundskolan som förordats i propositionen 1977/78: 100,

2. godkänna de grunder för statsbidrag till försöksverksamheten som förordats i propositionen 1977/78: 100.

Motionerna

1977/78: 456 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen uttalar att betygen på alla nivåer i skolsystemet skall avskaffas,

1977/78: 757 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för en ny demokratisk inriktning av grundskola och gymnasium i enlighet med det fempunktsprogram som anförs i motionen,

1977/78: 1561 av Catarina Rönnung m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att tystnadspliktsföreskrifter för personal anställd vid sjukhus även skall omfatta lärare anställda av skolstyrelse,

1977/78: 1711 av Yvonne Hedvall m. fl. (m) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1977/78: 1710 — yrkas att riksdagen hos regeringen begär att skolöverstyrelsen ges i uppdrag att vid några skolor under en försöksperiod pröva en organisation av den praktiska yrkesorienteringen som möjliggör att eleverna under viss del av denna får praktisera inom yrkesområden som anses typiska för det motsatta könet.

Utskottet

Riksdagens principbeslut våren 1976 (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367) om *skolans inre arbete* (SIA) innebär en ökad frihet för den enskilda skolan att besluta om skolarbetets utformning. Förslag till nytt statsbidrag till grundskolan m. m. grundat på nämnda principbeslut har lagts fram för riksdagen i propositionen 1977/78: 85. Avsikten är att det nya statsbidragssystemet skall tillämpas från och med budgetåret 1978/79. Utskottet kommer senare att avge betänkande med anledning av denna proposition.

Det är enligt propositionen 1977/78: 100 sannolikt att man i de flesta kommuner läsåret 1978/79 kommer att börja med begränsade förändringar i skolan, och att de främst koncentreras kring nya planerings- och samarbetsformer, andra undervisningsgrupperingar och ett stegvis införande av icke timplanebundna fria aktiviteter. Erfarenheterna, liksom tillgången på resurser lokalt, får sedan visa i vilken takt man kan gå vidare i förnyelsearbetet. Det nära samarbete mellan alla berörda parter, som är en huvudtanke i SIA-reformen, kommer också att kräva tid innan det hunnit utvecklas.

En utbyggnad av fritidsverksamheten före och efter den samlade skoldagen, s. k. allmän fritidsverksamhet, ställer både ekonomiska och organisatoriska krav på kommunerna. Föredragande statsrådet crinrar om att det i propositionen 1975/76: 39 om skolans inre arbete förordades beträffande allmän fritidsverksamhet att de resurser, som ställs till kommunens förfogande genom driftbidraget för fritidshem, efter kommunens bedömande även borde kunna utnyttjas för verksamhet utanför fritidshemmet. Därigenom skulle förutsättningar skapas för en önskad samverkan mellan fritidshem och fritidsverksamhet i föreningsregi. Det är enligt statsrådet angeläget att kommunerna utnyttjar denna möjlighet. I budgetpropositionen föreslås att statens driftbidrag till förskolor och fritidshem budgetåret 1978/79 skall uppgå till 2 100 milj. kr., av vilket belopp ca 350 milj. kr. avser fritidshem.

En ny *läroplan* för grundskolan, som skolöverstyrelsen (SÖ) avser lämna förslag om senare i år, är tänkt att börja tillämpas först från och med läsåret 1981/82.

För att förbättra *den praktiska yrkesorienteringen* i skolan bör enligt propositionen kontakterna mellan skola och arbetsliv förstärkas. Det anmäls att regeringen den 12 maj 1977 medgivit att vissa kommuner anordnar försöksverksamhet under läsåren 1977/78, 1978/79 och 1979/80 med yrkesorientering där den praktiska arbetslivsorienteringen är förstärkt. Avsikten med ifrågavarande arbetslivsorientering är bl. a. att den skall söka motverka sådana begränsningar i studie- och yrkesvalet, som beror på traditionellt könsrollstänkande.

I motionen 1977/78: 1711 yrkas att riksdagen hos regeringen begär att SÖ ges i uppdrag att vid några skolor under en försöksperiod pröva en organisation av den praktiska yrkesorienteringen som möjliggör att eleverna under viss del av denna praktiserar inom yrkesområden som anses typiska för det motsatta könet.

Såvitt utskottet kunnat finna rymmer den redan medgivna försöksverksamheten sådan praktisk yrkesorientering, som avses i motionen 1977/78: 1711. Motionen bör därför avslås av riksdagen.

Frågor om *elevutvecklingen* i ungdomsskolan och om *lärarutbildningens dimensionering* kommer utskottet att ta upp bl. a. under anslagen C 17 Bidrag till driften av gymnasieskolor och D 8 Utbildning för undervisningsyrken.

I motionen 1977/78: 456 yrkas att *betygen* på alla nivåer avskaffas.

Ett enhälligt utbildningsutskott uttalade våren 1976 att riksdagens ställningstagande i betygsfrågan måste anstå till dess 1973 års betygsutredning lagt fram sina förslag och remissbehandling av desamma ägt rum (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367). Med erinran härom avstyrker utskottet motionen 1977/78: 456.

Enligt motionen 1977/78: 757 bör riksdagen uttala sig för en ny *demokratisk inriktning* av grundskolan och gymnasieskolan i enlighet med ett i motionen framlagt program.

En inom utbildningsdepartementet utarbetad promemoria (Ds U 1977: 20) Medinflytande i skolan innehåller förslag om att skolnämnder sammansätta av elever och personal och i vissa fall också föräldrar skall inrättas i varje rektorsområde/skolenhet. Vidare tar promemorian upp frågan om elevernas medinflytande i skolans olika konferenser för planering av läsårets verksamhet. Förslaget remissbehandlas för närvarande.

I SÖ:s aviserade förslag om ny läroplan för grundskolan behandlas bl. a. frågor om elevers olika behov när det gäller arbetssätt i skolan och undervisningens innehåll.

Utredningen om den gymnasiala utbildningen (U 1976: 10) skall enligt sina direktiv lägga fram förslag som avser möjlighet till varvad utbildning inom gymnasieskolan. Frågor om studiestöd behandlas av studiestödsutredningen (U 1975: 16). Delbetänkandet "Studiestöd — Alternativa utvecklingslinjer" (SOU 1977: 31) har remissbehandlats och bereds f. n. inom utbildningsdepartementet.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 757.

Motionen 1977/78: 1561 framför yrkande om *tystnadsplikt för lärare*.

Frågor om handlingssekretess och tystnadsplikt i samhällslivet bereds f. n. i justitiedepartementet efter remiss av en särskild departementspromemoria i ärendet (Ds Ju 1977: 11). Promemorian tar upp även

frågan om lärares tystnadsplikt (jfr del 1 s. 43, del 2 s. 423). Utskottet, som finner det angeläget att en författningsreglering av sekretessfrågorna på skolområdet kommer till stånd, anser att regeringens proposition i ärendet bör avvaktas och föreslår att motionen 1977/78: 1561 avslås av riksdagen.

I budgetpropositionen läggs fram förslag om *utbildning av yrkesdansare*.

Dansarutredningen (U 1973: 09) har i sitt betänkande (Ds U 1976: 8) Utbildning av yrkesdansare i enlighet med sina direktiv föreslagit dels förberedande dansundervisning i grundskolan, dels yrkesinriktad dansarutbildning i gymnasieskolan. Den förberedande dansundervisningen i grundskolan föreslås få påbörjas fr. o. m. årskurs 4 och omfatta årskurserna 4 till 9. Utredningen förutsätter vidare att dansundervisningen huvudsakligen sker i sammanhållna dansklasser. Den av utredningen förordade modellen för modifierad grundskoleutbildning innebär att grundskoleundervisningen i vissa ämnen, bl. a. musik och gymnastik samt tillvalsämne på högstadiet, ersätts av dansundervisning. Den återstående delen av dansundervisningen sker på elevens fritid eller inom ramen för en samlad skoldag.

För försöksverksamhet med förberedande dansundervisning skall enligt propositionen den av utredningen föreslagna timplanen i huvudsak gälla. Vidare förordas att försöksverksamhet får inledas vid grundskolan i Stockholm, Göteborg och Malmö fr. o. m. höstterminen 1978 med en klass i varje kommun i vardera årskurserna 4 och 7. Det föreslås slutligen att statsbidrag får utgå till den förberedande dansundervisningen. Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag i denna del.

Enligt propositionen bör två klasser av en tvåårig specialkurs för yrkesutbildning av dansare få komma till stånd enligt utredningens förslag inom gymnasieskolorganisationen i Stockholm. Utskottet tillstyrker regeringens förslag även i denna del.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande viss praktisk yrkesorientering avslår motionen 1977/78: 1711,
2. att riksdagen beträffande betyg avslår motionen 1977/78: 456,
3. att riksdagen beträffande viss demokratisk inriktning av grundskolan och gymnasieskolan avslår motionen 1977/78: 757,
4. att riksdagen beträffande tystnadsplikt för lärare avslår motionen 1977/78: 1561,
5. att riksdagen godkänner i propositionen 1977/78: 100 förordade riktlinjer för försöksverksamheten med förberedande dansundervisning i grundskolan,
6. att riksdagen godkänner i propositionen 1977/78: 100 förordade grunder för statsbidrag till försöksverksamheten med dansundervisning.

Centrala och regionala myndigheter m. m.

2. **Skolöverstyrelsen.** Regeringen har under punkten C 1 (s. 205—211) föreslagit riksdagen att till Skolöverstyrelsen för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 101 186 000 kr.

Motionen

1977/78: 455 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. att hemställa hos regeringen om åtgärder för förstärkning av läromedelsproduktionen, i första hand Esselte Studium,
2. att hemställa hos regeringen att tillsätta en utredning om formerna för att öka användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse, anskaffande och användande,
3. att hemställa hos regeringen att vid granskningen av objektiviteten i läromedlen också skall beaktas tendenser i innehållet som förstärker och bevarar ett traditionellt könsrollsmönster.

Utskottet

Riksdagen beslöt år 1964 att censorsinstitutionen skulle ersättas med en gymnasieinspektion (prop. 1964: 171, SäU 1964: 1, rskr 1964: 407). Sedan gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan fr. o. m. 1971/72 ersatts med gymnasieskolan utvidgades gymnasieinspektionens arbetsområde fr. o. m. budgetåret 1972/73 till att avse hela den nya gymnasieskolan (prop. 1972: 1 bil. 10 D 14). Gymnasieinspektionen omfattar f. n. 35 tjänster, varav 13 ordinarie tjänster som gymnasieinspektör, på vilka förordnande sker för högst sex år, och 22 extra ordinarie helårstjänster som gymnasieinspektör, på vilka förordnanden sker för ett år, sex månader eller en termin. Av de sistnämnda 22 tjänsterna har ca tio tjänster omvandlats till arvodestjänster som disponeras för mera tillfälliga förordnanden, vanligen om ca tre veckor, för företrädare för arbetsmarknad, förvaltning och universitet, s. k. avnämningarrepresentanter.

I årets budgetproposition föreslås att tre av de extra ordinarie tjänsterna skall dras in den 1 juli 1978. Enligt propositionen skall vidare vid förordnandetidens utgång för ordinarie tjänst som gymnasieinspektör prövas om tjänsten bör dras in eller omvandlas till extra ordinarie tjänst. Föredragande statsrådet erinrar samtidigt om riksdagens uttalande år 1972 att de s. k. avnämningarrepresentanterna bör bibehållas i ungefär samma omfattning som förutsattes vid inspektionens tillkomst, dvs. motsvarande omkring tio heltidstjänster (UbU 1972: 24, rskr 1972: 174).

Enligt vad utskottet inhämtat är avsikten att gymnasieinspektionen skall reduceras med totalt tre tjänster och att denna reduktion på sikt skall gälla ordinarie tjänster och verkställas så snart tiden för nuvarande innehavares förordnande utgår. Under mellantiden skall ett motsva-

rande antal extra ordinarie helårstjänster hållas obsatta. Med detta förtydligande har utskottet inte något att invända mot regeringens förslag. Utskottet förutsätter därvid att ett oförändrat antal tjänster kommer att disponeras för de s. k. avnämningarrepresentanterna.

Utskottet har inte någon erinran mot regeringens medelsberäkning och föreslår att riksdagen för budgetåret 1978/79 anvisar 101 186 000 kr.

I motionen 1977/78: 455 yrkas (yrkandet 1) åtgärder för förstatligande av läromedelsproduktionen, i första hand Esselte Studium. Riksdagen har redan tidigare år haft att ta ställning till ett liknande yrkande och därvid avslagit detta (senast UbU 1975/76: 21 p. 3, res. 7 samt UbU 1976/77: 13 p. 1). Utskottet finner ingen anledning för riksdagen att frångå sitt tidigare ställningstagande, särskilt som förhållandena inom läromedelsmarknaden kartläggs av en utredningsman (U 1976: 04). Utredningsarbetet beräknas pågå under hela år 1978. Riksdagen bör alltså avslå motionen 1977/78: 455 yrkandet 1.

I budgetpropositionen (bil. 12 Skolväsendet, Vissa gemensamma frågor, s. 185) anmäler föredragande statsrådet att ett arbete inletts inom utbildningsdepartementet i syfte att anpassa läromedelsbegreppet till den grundläggande uppfattning om arbetssättet i skolan som bl. a. kommit till uttryck i propositionen om skolans inre arbete och SÖ:s arbete med en reviderad läroplan för grundskolan. Statsrådet avser att återkomma till riksdagen i denna fråga i samband med att ett förslag till reviderad läroplan för grundskolan föreläggs riksdagen. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 455 i vad den gäller yrkandet 2 om en utredning om ökat användarinflytande över läromedlens tillblivelse, anskaffande och användande.

Genom att det nyligen påbörjade arbetet inom utbildningsdepartementet med läromedelsfrågor bl. a. berör frågor om ett ändrat läromedelsbegrepp får det också konsekvenser för utformningen av objektivitetsgranskningen i SÖ:s läromedelsnämnd. Statsrådet avser att återkomma till riksdagen även i denna fråga. Med hänvisning härtill och till att objektivitetsgranskningen självklart sker i överensstämmelse med avsnitten Mål och riktlinjer i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan avstyrker utskottet yrkandet 3 i motionen 1977/78: 455.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Skolöverstyrelsen*, för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 101 186 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande förstatligande av läromedelsproduktionen avslår motionen 1977/78: 455 yrkandet 1,
3. att riksdagen beträffande användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse m. m. avslår motionen 1977/78: 455 yrkandet 2,
4. att riksdagen beträffande objektivitetsgranskningen av läromedel avslår motionen 1977/78: 455 yrkandet 3.

3. Länsskolnämnderna. Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m. Regeringen har under punkten C 2 (s. 211—213) föreslagit riksdagen att till Länsskolnämnderna för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 44 703 000 kr.

Motionerna

1977/78: 1152 av förste vice talmannen Torsten Bengtson (c) och Alvar Andersson (c) vari yrkas att riksdagen i enlighet med skolöverstyrelsens framställning beviljar 240 000 kr. för budgetåret 1978/79 till länsskolnämnderna för fortsatt arbete genom ANT-kontaktpersonerna (ANT = Alkohol, Narkotika, Tobak).

1977/78: 1170 av Elver Jonsson (fp) och Börje Stensson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder i syfte att säkra och utveckla den resurs som ANT-kontaktpersonerna (ANT = Alkohol, Narkotika, Tobak) inom länsskolnämnderna utgör.

Utskottet

Skolöverstyrelsen (SÖ) begärde i sina anslagsäskanden för budgetåret 1977/78 att medlen till expertis vid länsskolnämnderna skulle ökas med 240 000 kr. Beloppet skulle användas till att understödja och utvidga ANT-verksamheten vid nämnderna (ANT = Alkohol, Narkotika, Tobak). SÖ angav som exempel på angelägna arbetsuppgifter för ANT-kontaktpersonerna att inom länet samordna skolans ANT-aktiviteter, att följa utvecklingen av ungdomens vanor och föreslå erforderliga åtgärder samt att stimulera till försöksverksamhet.

I propositionen 1976/77: 108 om alkoholpolitiken föreslogs att de av SÖ begärda medlen till ANT-kontaktverksamheten skulle anvisas, vilket förslag riksdagen biföll (UbU 1976/77: 24, rskr 1976/77: 292).

I årets budgetproposition beräknas inga särskilda medel för ANT-kontaktpersonerna vid länsskolnämnderna. Föredragande statsrådet erinrar om att när reformen om skolans inre arbete (SIA) successivt förverkligas fr. o. m. höstterminen 1978 får de lokala föreningarna på eget ansvar medverka i olika aktiviteter i skolan. Därigenom finns enligt statsrådets mening goda förutsättningar för att sätta in informationen om alkohol- och andra missbruk i sitt rätta sammanhang och ge eleverna en vidgad syn på dessa frågor. Statsrådet hänvisar vidare till att fortbildning om alkohol och narkotika pågår för skolans personal. Deltagarna i denna fortbildning skall i sin tur medverka som studieledare i fortbildning inom den egna kommunen (prop. 1976/77: 108, UbU 1976/77: 24, rskr 1976/77: 292).

Två motioner väckta under den allmänna motionstiden tar upp frågan om resurser till länsskolnämndernas ANT-kontaktpersoner. I motionen 1977/78: 1152 begärs att riksdagen skall anvisa 240 000 kr. för detta ändamål även för nästa budgetår. Motionärerna anser att den kommande lokala verksamheten inom SIA-skolan inte kan ersätta de

förmedlande uppgifterna inom ett län som länskolnämndernas ANT-kontaktpersoner ansvarar för. I motionen 1977/78: 1170 begärs åtgärder för att säkra och utveckla den resurs som ANT-kontaktpersonerna inom länskolnämnderna utgör.

Utskottet anser att riksdagen i nuvarande ekonomiska läge bör godta förslaget i budgetpropositionen att inga särskilda medel skall anvisas för länskolnämndernas ANT-kontaktverksamhet. Utskottet förutsätter att länskolnämnderna kan fortsätta att bedriva ANT-verksamhet. Nämnderna bör som skedde före innevarande budgetår kunna betala ANT-verksamhet med medel från sina expertanslag utan att någon särskild summa avsätts just för detta ändamål. Utskottet är medvetet om att detta anslag är begränsat och skall användas för många olika ändamål. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att regeringens ledningsgrupp för narkotikafrågor i sin rapport (Ds S 1978: 2) Åtgärder mot narkotikamissbruk betonat att det inom skolan finns särskilda försättningar för förebyggande arbete. Gruppen har därför föreslagit en försöksverksamhet under två år för att utveckla metoder att stödja elever med särskilda problem. En proposition grundad på gruppens rapport har aviserats till den 10 mars 1978.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1977/78: 1152 och 1977/78: 1170.

Föredragande statsrådet föreslår att en resurs om sammanlagt 750 000 kr. försöksvis skall ställas till fem länskolnämnders förfogande för lokalt utvecklingsarbete samt för samverkan mellan forsknings- och utvecklingsarbete och fortbildning. Bidraget skall enligt föredragande statsrådet användas till konkreta projekt och inte till administrativa förstärkningar på lokal och regional nivå.

Utskottet tillstyrker förslaget om försöksverksamhet med lokalt utvecklingsarbete m. m. Utskottet föreslår emellertid att medel till försöksverksamheten anvisas under ett nytt reservationsvis betecknat anslag med rubriken Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m. Detta nya anslag bör för nästa budgetår föras upp med 750 000 kr.

Som en konsekvens av att medel till det lokala utvecklingsarbetet m. m. föreslås bli anvisade under ett nytt särskilt anslag bör det av regeringen föreslagna och förslagsvis betecknade anslaget Länskolnämnderna minskas med motsvarande belopp. Utskottet föreslår således att anslaget till länskolnämnderna förs upp med 43 953 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 samt med avslag på motionerna 1977/78: 1152 och 1977/78: 1170 till *Länskolnämnderna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 43 953 000 kr.,
2. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 till *Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 750 000 kr.

4. **Statens institut för läromedelsinformation m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna C 3—C 6 (s. 213—223) och hemställer

1. att riksdagen till *Statens institut för läromedelsinformation* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 1 023 000 kr.,
2. att riksdagen medger att förhandsbesked om statsbidrag till stöd för produktion av läromedel får lämnas enligt vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
3. att riksdagen till *Stöd för produktion av läromedel* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 2 585 000 kr.,
4. att riksdagen till *Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 4 586 000 kr.,
5. att riksdagen till *Bidrag till vissa organisationer* för budgetåret 1978/79 anvisar ett anslag av 800 000 kr.

För skolväsendet gemensamma frågor

5. **Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet.** Regeringen har under punkten C 7 (s. 224—227) föreslagit riksdagen att till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 35 932 000 kr.

Utskottet

Föredragande statsrådet anmäler för riksdagen att hon avser att se över inriktning och organisation samt erfarenheterna av forsknings- och utvecklingsarbetet. Med hänvisning härtill är hon inte beredd att tillstyrka någon ökning av anslaget till det pedagogiska utvecklingsarbetet inom skolväsendet.

Utskottet kan med hänsyn till vad statsrådet anført tillstyrka regeringens förslag om medelsanvisning m. m. men vill samtidigt starkt understryka vikten av att det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet ges sådana resurser att det kan bidra till att en bättre skola utvecklas.

Utskottet hemställer

- att riksdagen till *Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 35 932 000 kr.

6. **Fortbildning m. m.** Regeringen har under punkten C 8 (s. 228—238) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som förordats i propositionen 1977/78: 100 i fråga om språkassistentorganisationen,
2. till Fortbildning m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 64 788 000 kr.

Motionen

1977/78: 1560 av Birgitta Rydle m. fl. (m) såvitt gäller yrkandet att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas för att förbättra lärarfortbildningen inom naturvetenskapliga ämnen (yrkandet 2).

Utskottet

En förutsättning för att skolan skall kunna förbättras är att skolans olika mål diskuteras inte bara centralt utan också på det lokala planet. Kunskaper om och information om de villkor av t. ex. resursmässig och organisatorisk art som den enskilda skolan arbetar under är en annan förutsättning. Utskottet har uppfattningen att fortbildningen i ökad utsträckning måste ta sin utgångspunkt i skolans vardag. Med anledning av riksdagens beslut om en reformering av skolans inre arbete (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367) pågår en särskild fortbildning av skolledare och personallag. Det är angeläget att möjligheterna till regionalt och lokalt inflytande över dessa fortbildningar tas till vara.

Alla former av fortbildning spelar en väsentlig roll när det gäller att ge det stöd och den stimulans som behövs för en givande måldiskussion och ett lokalt utvecklingsarbete. Utskottet har i det föregående tillstyrkt att särskilda medel ställs till ett antal länsskolnämnders förfogande för det lokala utvecklingsarbetet och för samverkan mellan forsknings- och utvecklingsarbete och fortbildning.

1974 års lärarutbildningsutredning skall pröva fortbildningens mål, innehåll och organisation i det längre tidsperspektivet. Enligt vad utskottet erfarit förväntas utredningen lägga fram sina förslag vid årsskiftet 1978-1979.

I motionen 1977/1978: 1560 (yrkandet 2) föreslås att lärarfortbildningen inom naturvetenskapliga ämnen för grundskolans lärare skall förbättras, bl. a. genom korta kurser av fortbildningskaraktär inom ramen för den nya högskolans utbildningsprogram.

Fr. o. m. nästa budgetår kommer, som framgår av budgetpropositionen, fortbildning i naturorienterande ämnen att anordnas för grundskolans lärare med medel från förevarande anslag. Det bör vidare uppmärksammas att det inom högskolan, t. ex. vid universitetet i Lund, anordnas en grundkurs i naturvetenskaplig orientering om 10 poäng, som även tillgodoser fortbildningsbehov hos lärare på grundskolans högsta stadium och mellanstadium. Avsikten är att denna grundkurs i naturveten-

skaplig orientering skall kunna studeras även i etapper under en längre tidsperiod.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionen 1977/78: 1560 yrkandet 2 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Föredragande statsrådet har funnit att språkassistentorganisationen inte är ändamålsenlig och förordar därför att befintliga språkassistenttjänster inte skall återbesättas då de blir vakanta.

Enligt vad utskottet erfarit har de enskilda språkassistenterna gjort och gör fortfarande betydelsefulla insatser inom sitt verksamhetsområde. De är alltså en viktig fortbildningsresurs i moderna språk. Utskottet har ansett sig böra göra detta konstaterande mot bakgrund av att uttalandet i propositionen kan missuppfattas. Mot förslaget att språkassistenttjänsterna skall dras in vid uppkommande vakans har utskottet inte någon erinran.

Propositionens förslag i övrigt under förevarande anslagsrubrik tillstyrks av utskottet.

Aberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande lärarfortbildning i naturvetenskapliga ämnen avslår motionen 1977/78: 1560 yrkandet 2,
2. att riksdagen godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100 i fråga om språkassistentorganisationen,
3. att riksdagen till *Fortbildning m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 64 788 000 kr.

7. Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. Regeringen har under punkten C 9 (s. 238—242) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de grunder för statsbidrag till studie- och yrkesorientering i viss kommunal utbildning m. m. som förordats i propositionen 1977/78: 100,

2. godkänna vad som förordats i propositionen 1977/78: 100 i fråga om statsbidrag till kommunerna för att möjliggöra en bättre samordning mellan skola och företag beträffande inbyggd utbildning och för att följa utbildningen i företagsskola,

3. till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 77 473 000 kr.

Motionerna

1977/78: 740 av Stig Alemyr m. fl. (s) såvitt gäller yrkandet att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om förverkligandet av tidigare riksdagsbeslut om regionala planeringsråd i varje län (yrkandet 5),

1977/78: 1158 av Kerstin Göthberg m. fl. (c, m) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla att bestämmelser och anvisningar för de lokala och regionala planeringsråden blir föremål för översyn och omarbetning i överensstämmelse med vad som anförts i motionen.

Kompletterande framställning

Statsbidrag till kommuns och landstingskommuns kostnader för studie- och yrkesorientering m. m. utgår enligt förordningen (SFS 1974: 390, senast ändrad 1977: 491) om statsbidrag till kostnader för studie- och yrkesorientering i viss kommunal utbildning m. m. Statsbidraget beräknas med utgångspunkt i ett grundbelopp och ett jämförelsetal. Jämförelsetalet beräknas utifrån antalet elever. Skolöverstyrelsen (SÖ) skall varje år jämka grundbeloppet i förhållande till viss ändring av den statligt lönerulerade personalens lönenivå.

Den 3 februari 1978 beslöt SÖ, med ändring av sitt tidigare beslut den 22 december 1977, att grundbeloppet för statsbidrag till studie- och yrkesorientering för redovisningsåret 1977/78 skall vara 95 670 kr.

Statssekreteraren för skolfrågor inom utbildningsdepartementet har, med överlämnande av SÖ:s beslut, i skrivelse den 16 februari 1978 anhållit att utbildningsutskottet vid sin prövning av frågan om anslag till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1978/79 måtte beakta de ändrade förutsättningarna för anslagsgivningen som SÖ:s nämnda beslut om grundbeloppets storlek innebär. Med hänsyn till de ändrade förutsättningarna bör riksdagen enligt skrivelsen till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 77 196 000 kr.

Utskottet

Sedan budgetpropositionen avlämnats har statssekreteraren för skolfrågor inom utbildningsdepartementet den 20 februari 1978 inkommit till utbildningsutskottet med en anhållan (UbU dnr 77/78: 32) att utskottet vid sin prövning av frågan om anslag till studie- och yrkesorientering m. m. måtte beakta att det av skolöverstyrelsen (SÖ) tidigare fastställda grundbeloppet för beräkning av statsbidraget ändrats genom nytt beslut av SÖ den 3 februari 1978. Enligt skrivelsen från statssekreteraren skall grundbeloppet utgöra 95 670 kr. mot det i budgetpropositionen uppgivna beloppet 96 020 kr., vilket medför ett minskat medelsbehov för budgetåret 1978/79. Anslaget föreslås bli uppfört med totalt 77 196 000 kr. i stället för det belopp som angetts i budgetpropositionen.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot den sålunda reviderade anslagsberäkningen.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet förordat om statsbidrag till kommunerna för att möjliggöra en bättre samordning mellan skola och företag beträffande inbyggd utbildning och för att följa utbildningen i företagsskola.

Riksdagen bör således till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 77 196 000 kr.

Riksdagen godkände år 1976 riktlinjer för kontakten mellan skola och arbetsliv m. m., vilka innebar att lokala och regionala planeringsråd skulle inrättas fr. o. m. budgetåret 1977/78 (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367). Förra året anvisade riksdagen medel under förevarande anslagsrubrik till bidrag till kommunerna för lokala planeringsråd. Vidare anvisades medel för försöksverksamhet med regionala planeringsråd i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna. Denna försöksverksamhet borde enligt utbildningsutskottet ge ökade erfarenheter av regional samordning. Samtidigt förutsatte utskottet att organisationen med regionala planeringsråd snarast skulle byggas ut (prop. 1976/77: 100 bil. 12 D 8, UbU 1976/77: 13 p. 5, rskr 1976/77: 134).

Regionala planeringsråd bör enligt motionen 1977/78: 740 (yrkandet 5) finnas i varje län. Motionärerna anser att riksdagen bör uppmana regeringen att återkomma till riksdagen med förslag om förverkligande av riksdagens beslut år 1976 om regionala planeringsråd.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandet 5 i motionen 1977/78: 740 då försöksverksamheten med regionala planeringsråd i de tre storstadsområdena inte börjat förrän under innevarande budgetår. Enligt utskottets mening har försöken pågått så kort tid att tillräckliga erfarenheter att bygga vidare på ännu inte har kunnat vinnas.

Enligt skollagens 16 a § skall arbetsgivare, arbetstagar och den offentliga arbetsförmedlingen vara företrädna i planeringsråd. Företrädare för arbetsgivarsidan utses enligt SÖ:s anvisningar (Aktuellt från skolöverstyrelsen 1976/77: 52) efter förslag "från den avtalsslutande arbetsgivarparten för den privata sektorn (SAF), för kooperationen, kommunen, landstinget och staten. Hur många arbetsgivarföreträdarna skall vara och vilka arbetsgivarparter som skall representeras, bör avgöras med ledning av den struktur kommunens arbetsliv har."

Bestämmelserna och anvisningarna för de lokala och regionala planeringsråden bör enligt motionen 1977/78: 1158 ses över och omarbetas. Motionärerna anser att ordet "arbetslivet" inte bör uttolkas enbart som avseende "fackliga representanter och arbetsgivare" så som skett i SÖ:s anvisningar om de lokala planeringsråden. Vidare bör enligt motionärerna Svenska arbetsgivarföreningen (SAF) inte ha ensamrätt att föreslå representanter för näringslivet. Bestämmelserna bör få en sådan utformning att även representanter för lantbruksnäringen (jordbruk, skogsbruk och lantbrukskooperation) blir företrädna i planeringsråden. Begreppet

”arbetsgivare” bör ersättas med uttrycken ”företagare och näringsidkare”.

Frågan om lantbruksnäringens representation i planeringsråden tas upp i en skrivelse den 7 december 1977 från Lantbrukarnas riksförbund till utbildningsdepartementet. Frågan är således redan under prövning inom departementet. Utskottet anser att riksdagen inte bör föregripa denna prövning och föreslår att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1158. Utskottet utgår därvid från att prövningen inte enbart gäller lantbruksnäringens representation utan även frågan om hur näringslivet i sin helhet bäst får en så allsidig representation som möjligt i dessa råd.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de grunder för statsbidrag till studie- och yrkesorientering i viss kommunal utbildning m. m. som utskottet förordat,
2. att riksdagen godkänner vad som förordas i propositionen 1977/78: 100 i fråga om statsbidrag till kommunerna för att möjliggöra en bättre samordning mellan skola och företag beträffande inbyggd utbildning och för att följa utbildningen i företagsskola,
3. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 till *Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 77 196 000 kr.,
4. att riksdagen beträffande utbyggnad av de regionala planeringsråden avslår motionen 1977/78: 740 yrkandet 5,
5. att riksdagen beträffande planeringsrådets sammansättning avslår motionen 1977/78: 1158.

8. Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten C 10 (s. 243) och hemställer

att riksdagen till *Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 1 325 000 kr.

Stockholm den 2 mars 1978

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Hans Jönsson (s), Sven Johansson (c), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Gösta Karlsson (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Per-Olof Strindberg (m), Roland Sundgren (s), Christina Rogestam (c), Margit Sandéhn (s) och Elver Jonsson (fp).

Reservation

vid **punkten 7** (Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m.) beträffande *regionala planeringsråd* av Stig Alemyr, Hans Jönsson, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar "Utskottet föreslår" och slutar "kunnat vinnas" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att riksdagens beslut år 1976 om skolans inre arbete bör fullföljas även då det gäller de regionala planeringsråden. Utskottet uttalade redan förra året att denna organisation snarast borde byggas ut. Då något sådant förslag inte lämnats i årets budgetproposition trots den besvärande ungdomsarbetslösheten anser utskottet att riksdagen med bifall till motionen 1977/78: 740 yrkandet 5 som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en snar utbyggnad av de regionala planeringsråden i samtliga län.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen beträffande utbyggnad av de regionala planeringsråden med bifall till motionen 1977/78: 740 yrkandet 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilt yttrande

vid **punkten 6** (Fortbildning m. m.) av Hans Jönsson (s) och Bengt Wiklund (s):

I betänkandet 1976/77: 25 såvitt gäller anslag till fortbildning m. m. anslöt sig utskottet till den av föredragande statsrådet uttalade uppfattningen att fortbildningen i ökad utsträckning måste ta sin utgångspunkt i skolans vardag och i en vidgad lärarroll. Den då uttalade uppfattningen om fortbildningens inriktning kommer ånyo till markerat uttryck i årets budgetproposition. Under anslagsrubriken C 2. Länskolnämnderna i budgetpropositionen (s. 213) anför sålunda föredraganden, att utvecklingsarbetet bör inriktas på lokala problem och bedrivs på initiativ av skolstyrelse eller länskolnämnd. Under anslagsrubriken C 8. Fortbildning m. m. i samma proposition (s. 234) finner föredraganden det angeläget att fortbildningsverksamheten och forsknings- och utvecklingsarbetet dels närmas till skolan, dels närmar sig varandra. I syfte att nå detta mål har särskilda medel (750 000 kr.) beräknats under anslaget till länskolnämnderna. Vidare konstaterar föredraganden att det är genom den särskilda s. k. SIA-fortbildningen i form av utbildning av skolledare och personallag som det lokala utvecklingsarbetet skall initieras.

Länsskolnämnden som det regionala organ som står verksamheten närmast bör ges den roll i fortbildningssammanhang som föredragande statsrådet framfört. När det gäller utbildningen av personallag anmäler föredraganden att bl. a. riktlinjer för sammansättningen av personallag varit föremål för förhandlingar mellan personalorganisationerna och SÖ och att dessa förhandlingar slutförts. Det sätt på vilket dessa förhandlingar förts och det avtal som de lett till aktualiserar frågan om fortbildningsavdelningarnas ställning i förhållande till SÖ och länsskolnämnderna.

Riksdagen biföll den i proposition 1976/77: 100 föreslagna anordningen att fortbildningsavdelningarna vid de större lärarhögskolorna skulle skiljas från respektive högskola och från den 1 juli 1977 tills vidare vara anknutna till vederbörande länsskolnämnd. Förslaget innebär att personalen vid avdelningarna skulle vara anställd vid länsskolnämnden i berört län. Men när det gällde själva fortbildningsverksamheten skulle avdelningarna stå direkt under SÖ:s ledning. Utskottet anförde om förslaget (UbU 1976/77: 25): "I avvaktan på förslag från LUT bör enligt utskottets mening fortbildningsavdelningarnas personal tills vidare vara anställd vid länsskolnämnd och avdelningarnas verksamhet stå under SÖ:s direkta ledning." Vi avgav då ett särskilt yttrande där vi ifrågasatte den föreslagna uppdelningen i en *formell* del under länsskolnämndens ansvar och en *saklig* del under SÖ:s ansvar. Vi befarade att i denna uppdelning kunde ligga en konfliktskapande dualism. Vi ansåg även att uppdelningen *inte* kunde stå i överensstämmelse med de allmänna strävandena på arbetsrättens område. Tillkomsten av det avtal som blev följden av riksdagens beslut som reglerar personallagsutbildningen har visat att vår tveksamhet var berättigad. Avtalet har kommit till stånd utan att länsskolnämnderna beretts tillfälle att avge några synpunkter. Detta oaktat att man i personallagsutbildningen avtalat om medverkan av länsskolnämndernas fortbildningsledare.

Genom det sätt på vilket avtalet tillkommit har länsskolnämnderna undandragits ett reellt inflytande på personallagsutbildningen när det gäller såväl planering och uttagning av deltagare som genomförandet. Fortbildningsledarnas ianspråktagande för utbildningen griper också in i länsskolnämndernas verksamhetsplanering på ett oförutsett sätt. Nämnderna måste kunna utgå ifrån att de självständigt förfogar över den personal som tilldelats dem. Vi menar att vad som skett visar hur angeläget det är att den dualism som ligger i verksamhetens uppdelning i en formell del och en saklig del snarast bringas att upphöra.